

Koron, Alenka

Krajnski komedijanti jako součást procesu kanonizace obrozenců v slovinské kultuře

Slavica litteraria. 2014, vol. 17, iss. 2, pp. [15]-24

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132885>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ALENKA KORON

KRAJNSKI KOMEDIJANTI JAKO SOUČÁST PROCESU KANONIZACE OBROZENCŮ V SLOVINSKÉ KULTUŘE

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na některé příznačné okolnosti vzniku a inscenace Kreftových *Krajnských komedijantů* jako gesto kanonizace, kterým se autor pokoušel přehodnotit Linhartovu roli ve slovinské literární historii. Téměř o třicet let pozdější dílo Mirka Zupančiče *Iz takšne smo snovi kot kranjski komedijanti*¹, které čerpá z Linhartova díla *Matiček* a Kreftových *Komedijantů*, už vykazuje jiné autorovy záměry.

Abstract

This article sheds light on significant circumstances of the genesis and the performance of Kreft's play *Krajnski komedijanti* as the canonization act that was supposed to reevaluate Linhart's role in Slovenian literary history. Nearly thirty years younger play of Mirko Zupančič entitled *Iz takšne smo snovi kot kranjski komedijanti* is intertextually connected to Linhart's play *Matiček se ženi* and Kreft's *Krajnski komedijanti*, but already displays different intentions of the author.

Klíčová slova

Bratko Kreft ■ slovinská dramatika ■ hra ve hře ■ France Kidrič ■ Županova Micka ■ Mirko Zupančič ■ Anton Tomaž Linhart

Key words

Bratko Kreft ■ Slovenian drama ■ play within a play ■ France Kidrič ■ Županova Micka ■ Mirko Zupančič ■ Anton Tomaž Linhart

Krajnski komedijanti jsou dnes pokládáni za jedno z nejúspěšnějších, ne-li dokonce nejlepších děl Bratka Krefta (1905–1996),² bezesporu

---

¹ *Jsmo ze stejné hmoty jako kranjšti komedijanti* (pozn. překl.)

² SLODNJAK, Anton: *Slovensko slovstvo: Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1968, s. 437; KORUZA, Jože: *Dramatika. Slovenska književnost 1945–1965, II*. Ur. France Bernik. Ljubljana: Slovenska matica, 1967, s. 22.

jednoho z nejlepších všestranných tvůrců slovinské kultury své doby.³ Kreft působil jako dramatik, prozaik, esejista, literární a divadelní historik, divadelník, režisér a dramaturg, rovněž jako pedagog a profesor filozofické fakulty. Nutno podotknout, že je toto pořadí kladeno z hlediska literární historie a nikoli např. z hlediska teatrologie. *Krajnski komedijanti* obsahují ve třetím jednání integrální hru *Županova Micka*⁴ Antona Tomaže Linharta jako hru ve hře, která je do díla vsazená jako citát,⁵ jde tak samozřejmě o úpravu hry *Die Feldmühle* rakouského dramatika Josefa Riehtra. Rámcový text bychom mohli „s kapičkou přehánění“, jak říká Darja Dominkuš,⁶ považovat za „v dialogy přetvořenou historickou studii“⁷, která tematizuje přibližně tříměsíční časový úsek z „doby obrození“, použijí-li (pro to poslední) syntagma Franceho Kidriče. Jde o období spjaté s okolnostmi vzniku první inscenace *Županovy Micky* v roce „té hrozné francouzské revoluce 1789“, kdy 28. prosince „tu první krajnskou hru (...) na pohled i na poslech ve slovinštině uvedli“.⁸

Z literárněhistorického hlediska je zajímavá otázka, odkud pochází Kreftova idea vytvořit takovouto hru a právě tuto hru ve hře. Částečnou odpověď nejspíš můžeme nalézt v dramatikově už dříve zmíněném zájmu o historická témata, jak je to např. patrné ve hrách *Celjski grofje* z roku 1932 a *Velika puntarija* z roku 1937.⁹ Podnět ke hře můžeme také spatřovat ve výročí, tj. o něco více než 150. výročí první inscenace *Županovy*

³ BORKO, Božidar: Bratko Kreft – dramatik, esejist, gledališki in literarni teoretik ter zgodovinar. In: *Panonski zbornik*. Ur. Franc Zadavec. Murska Sobota: Pomurska založba, 1966, s. 185; MORAVEC, Dušan: O avtorju in njegovem delu. Bratko Kreft, *Krajnski komedijanti*. Ljubljana: Mladinska knjiga. (Knjižnica Kondor, 228), 1985, s. 129; KORUZA, Jože: Slavistična dejavnost Bratka Krefta (ob njegovi sedemdesetletnici). In: *Jezik in slovstvo* 20/5, 1975, s. 140.

⁴ *Starostova Micka* (pozn. překl.)

⁵ OREL, Barbara: Igra v igri kot intertekstualni in intermedialni pojav. In: *Slavistična revija* 50/1, 2002, s. 103–116; OREL, Barbara: *Igra v igri*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko (Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega, 136), 2003.

⁶ DOMINKUŠ, Darja: Krajnska revolucija. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 40.

⁷ Také Denis Poníž je podobného názoru, přitom však poněkud přehání: „V podstatě Kreftovy komedie není samozřejmě nic komediantského, nic libovolného, nic navazujícího, žádný nápad, jako plod čisté imaginace, naopak jde o zrcadlový obraz skutečného historického osudu slovinského národa“ (PONÍŽ, Denis: Resničnost in pesnitev. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 38.)

⁸ KREFT, Bratko: *Krajnski komedijanti*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Kondor, 228), 1985, s. 5.

⁹ *Celjská hrabata a Velká vzpoura* (pozn. překl.)

Micky.¹⁰ Je třeba poukázat na to, že při psaní hry byly – vedle uctění památky – Krefťovy postoje a záměr také výrazně kulturně a literárněhistoricky kanonizační. Koneckonců sám píše, že se chopil hry také proto, že přes veškeré úsilí mladší generace literárních historiků, mezi které počítal Antona Slodnjaka, Ivana Prijatelja, Franceho Koblarja, Franceho Kidriče, Alfonze Gspana, „konzervativní historie literatury minulých dob promyšleně prosazovala pouze Valentina Vodnika, kdežto svobodomyšlného Linharta přehlížela a označovala pouze za překladatele – názor, který je v současnosti, kdy Linharta oprávněně počítáme mezi své klasiky, považován za překonaný“¹¹. Také ze strany širší kulturní veřejnosti se Linhart roku 1939 ještě netěšil respektu, který by si býval zasloužil, a to i přesto, že ho podpořili již Prešeren a Čop. Prešeren například napsal text známého epitafu, který byl vytesán na Linhartův náhrobek na hřbitově Navje:

Steze je popustil nemškega Parnasa,
Je pisal zgodbe kranjske star'ga časa.
Komu Matiček, Micka, hči župana,
Ki mar mu je slovenstva, nista znana?
Slavile, dokler mrtvi se zbudijo,
Domače bote ga Talija, Klijo.

V souvislosti s citovanými Krefťovými slovy by bylo třeba vážně promyslet, zda nekanonizovali Linharta ještě před Slovinci Češi, vždyť Frank Wollman do svého díla *Slovinské drama* (1925) zapsal Linhartovi následující věnování: „Toto dílo, jenž svědčí o české spolupráci se slovinskými bratry, věnuji památce Antona Tomaže Linharta, obrozenského historika českého původu a zakladatele slovinské dramatiky“ (cit. dle slovinského překladu¹²). Kromě toho Wollman věnoval Linhartovi téměř celou druhou kapitolu s názvem Počátky novějšího slovinského dramatu. Zde mj. zmiňuje, že už Šafařík, jehož informátorem byl Matija Čop, ocenil obě Linhartovy hry „míně o nich, že nejsou překlady, že jsou tak řečené úpravy, že mají lidovou, domácí látku, že ukazují národní zvyky a že jsou obrazy kranjského života v Linhartově době.“¹³ Když Krefť režíroval

¹⁰ První provedení hry *Županova Micka* mimochodem zažilo jen jednu reprízu, zatímco *Matiček se ženi*, kterého měl Linhart dokončit ve stejném nebo následujícím roce (1790), byl inscenován ještě v revolučním roce 1848.

¹¹ KREFT, Bratko: Iz pomenka s prof. dr. Bratkom Krefťom. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 41/8, Ljubljana 1961/62, s. 268.

¹² WOLLMAN, Frank: *Slovenska dramatika*. Prev. Andrijan Lah. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej, 2004 [1925], s. 18.

¹³ *Ibidem*, s. 34.

v jubilejním roce 1939 v Národním divadle v Lublani *Županovu Micku*, chtěl ji zinscenovat bez jazykové modernizace, což vedení divadla přijalo, i když skepticky. Postaral se tak o precedens, který rovněž můžeme vnímat jako jedno z jeho kanonizačních gest. Pro divadlo je samozřejmě jaksi neobvyklé, aby v něm literární historikové „ex cathedra“ objasňovali dramatické inscenace. Nicméně Kreft pro toto jednání získal samotného Franceho Kidriče, ten připravil projev, který byl později také uveřejněn, a v něm označil inscenaci Linhartovy *Županovy Micky* ve Stanovském gledališču v dávném roce 1789 za revoluční čin v naší historii.¹⁴ Kreft měl v úmyslu v následující sezóně po *Županově Micce* režisrovat ještě *Matička*, ale to se mu nepodařilo. Napsal pak své *Krajnské komedijanty*.

Při rozhodnutí pro hru ve hře měl Kreft již několik předchůdců, konkrétně dva; k osvěžení paměti v souvislosti s historií inscenace této hry by znamenalo zmínit ještě jiné její náměty, rovněž zásahy do ní. Jak uvádí také Wollman, už Prešeren měl s tímto textem své plány; zabýval se totiž myšlenkou, že by přepracoval oba Linhartovy překlady pro současné jeviště, o čemž psal 14. března v dopise Čelakovskému. Roku 1860 vyšla *Županova Micka* ve sbírce *Slovenske glediščine igre*, a sice v Bleiweisově úpravě. Janez Bleiweis přetvořil Linhartovu hru v dvoudílnou veselohru se zpěvy, načež ji vydal u příležitosti 150. výročí Linhartova narození roku 1905 Fran Govekar. K novému upravenému vydání přidal ještě předehru a dohru, jež ukazují osvícenské centrum u Zoise a u Linharta v Zoisově paláci před představením *Županovy Micky* a po něm, všechno pak končí zasnubami dvou párečků nastupujících herců.¹⁵

Už před Govekarem napsal Josip Vošnjak roku 1889 u příležitosti stoletého výročí inscenace *Županovy Micky* dvoudílnou hru *Pred sto leti*, rovněž jakýsi prolog a epilog Linhartovy hry. Přivedl na jeviště společnost, referuje Wollman,¹⁶ ve které vznikl a byl hrán slovinský překlad, a vytvořil komickou situaci. V prvním díle uvedl rámeček s dvojicí zamilovaných párů, Zoisovy neteře a synovce a také druhé Zoisovy neteře a dr. Makovce. Obrozenecké literární a kulturní tendence jsou prezentovány v dialozích společnosti, která se připravuje na inscenaci hry v Deželnem gledališču. Do díla je zahrnut výjev, ve kterém Zois vyzve Linharta, aby ještě přeložil hru *Le mariage de Figaro*, kterou Zois viděl v Praze v Mozartově hudební úpravě. V epilogu, tj. již po inscenaci *Županovy*

¹⁴ KIDRIČ, France: Slovenski gledališki jubilej ob sto in petdeseti obletnici prve slovenske predstave: Uvodna beseda govorjena v narodnem gledališču v Ljubljani 28. decembra 1939. In: *Kronika slovenskih mest* 7/1, 1940, s. 35.

¹⁵ WOLLMAN, Frank: *Slovenska dramatika*, op. cit., s. 33–34.

¹⁶ *Ibidem*, s. 116.

Micky, se ale dění zastavuje. O napětí je postaráno díky Zoisově zápleтке, kdy se tváří, jako by chtěl neteř za ženu sám, a tak přinutí dvojici, aby se konečně sama domluvila. Vykresleno je také pozadí, a to prostřednictvím návštěvy zemského hejtmana hraběte Auersperga a starosty, kteří nevěří, že by se lidový jazyk mohl uplatnit místo francouzštiny. Ve hře tedy pozorujeme četné elementy, které připomínají jednotlivá Kreftova řešení v *Krajnských komedijantech*.

Kreft sám také uvedl, že jeho zájem o Linhartu pochází už ze studentských let, kdy jako posluchač slavistiky v semináři prof. Kidriče četl svoji seminární práci o Beaumarchaisovu *Figarovi* a o Linhartovu *Matičkovi*, což byla nejspíš úplně první podrobnější dramaturgická komparace obou děl.¹⁷ Nutno dodat, že měl kromě toho také sám již několik tvůrčích zkušeností s vkládáním integrálních dramatických textů do jiných rámcových textů. Do svého autobiografického románu s poněkud morbidním názvem *Člověk mrtvaških lobanj*¹⁸ z roku 1929 totiž vložil své první dramatické dílo s názvem *Nemoč*¹⁹, které pojednává o obtěžování učňů ovdovělou domácí. Že se dramatické dílo stalo částí románu, působí, nahlíženo z formálního hlediska, jako projev výrazně moderní. Kromě toho od roku 1935 do roku 1938, tj. v posledním roce svého tříletého režijního působení v Dramě²⁰, velmi úspěšně režíroval dílo Michaila Bulgakova *Molière*, které rovněž obsahuje hru ve hře.

A nyní se nacházíme opět v roce 1939, kdy se Kreft po několikátém čtení *Starostovy Micky* rozhodl, že k textu napíše dramatický rámec, protože jej ten Govekarův neuspokojoval. Svůj úmysl svěřil Kidričovi a ten ho v jeho záměru podpořil, takže Kreft začal podrobněji studovat historický materiál. Kromě toho napsal rovněž rozsáhlou studii s názvem *Gledališče in revolucija* (1939). Při vytváření podoby obrozeneckého divadelního a společenského života mu byla nápomocná studie Stanka Škerlje o italských divadelních inscenacích v 18. století u nás,²¹ studoval ale také Radicse (*Die Entwicklung des deutschen Bühnenwesens in Krain*) a samozřejmě Kidričovy *Dramske predstave v Ljubljani do leta 1970*²². Během Kreftova

¹⁷ KREFT, Bratko: Iz pomenka s prof. dr. Bratkom Kreftom, op. cit., s. 267.

¹⁸ *Člověk mezi umrlčími lebkami* (překlad podle Viktora Kudělky – pozn. překl.).

¹⁹ *Bezmocnost* (pozn. překl.).

²⁰ Kreftovo režijní dílo rozdělil na tříletá období Dušan Moravec a podrobněji načrtl ještě jeho režisérský vývoj a úspěchy (MORAVEC, Dušan: O avtorju in njegovem delu. Bratko Kreft, *Krajnski komedijanti*, op. cit., s. 132).

²¹ KREFT, Bratko: Iz pomenka s prof. dr. Bratkom Kreftom, op. cit., s. 268.

²² KREFT, Bratko: Drobiz iz gledališke zgodovine. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 28/2, Ljubljana 1948/49, s. 36.

studia historické látky vznikaly určité výjevy, které postupně přerostly v čistě rámcovou hru a zformovaly se v celovečerní inscenaci. Ta měla být uvedena v dubnu 1941, ale nakonec její realizaci znemožnila válka. Pokus přivést hru na jeviště v okupované oblasti zmařila italská cenzura, které se nelíbilo pojetí pěvkyně Marranesijové, oplývající láskou k životu. K první inscenaci tak došlo až roku 1948.

Jakého charakteru je tedy hra, která byla zprvu myšlena pouze jako rámec *Županovy Micky* a přerostla ve svébytnou trojaktovku s hrou ve hře? Také tato komedie obsahuje znaky Kreftových historických dramát, tj. *Celjski grofje* a *Velika puntarija*, jenže „v jiném rozsahu a vztazích, jak jí je diktuje komediální dramatický žánr“²³, v souladu s komediálním žánrem také hra končí smířlivě. Hlavní skupinu dramatických postav tvoří příslušníci rodící se měšťanské vrstvy, včetně Zoise (který je sice baron, ale původem měšťan a po matce Slovinec). Představitel aristokracie a vyšší duchovní tvoří protiváhu, třetí skupinou jsou členové kočovné italské operní společnosti. Všechny tyto dramatické postavy se zakládají na skutečné existenci historických osob, které autor velmi volně a důmyslně ztvárnil. Pak jsou tu ještě služebníci Zoise Micka a Matiček jako představitelé vrstvy, která ještě nemá svoji historickou úlohu, a právě jí je určena lidová osvícenská činnost obrozenců. Kreft je tu ztvárnil podle titulních hrdinů obou Linhartových komedií a poskytl jim také důležitou roli v dramatické výstavbě (srov. Koruza, viz výše).

Rozverná komedie,²⁴ v níž se Kreft inspiroval Figarem, rokokovou komedií a Linhartovým *Matičkem*,²⁵ uvádí komické stránky ústřední události, kde společnost amatérských nadšenců slovinské (Kreft sice píše krajské) divadlo „povznesla“ a poprvé uvedla slovinské divadlo a slovinskou divadelní produkci. Přes četné peripetie a překážky, které musí Linhart, jediná skutečná postava v komedii a pravděpodobně autorovo alter ego, překonat k uskutečnění svého podniku (např. konflikt cenzora hraběte Hochewarta a děkana Japla, který odporuje Zoisově ideji, aby zkusili veselou hrou, a snaží se uplatnit vážnou tragédii i svůj překlad Metastasijova Artakserkse), nakonec přesto dojde k realizaci *Županovy Micky* a k obecnému nadšení. Ústřední osu hry, kterou tvoří ideový zápas o domácí krajský jazyk, propléhá množství komických zápletek a zvrátů, které vycházejí ze zdvojeného motivu milostného trojúhelníku mezi Zoi-

²³ KORUZA, Jože: Dramatika. *Slovenska književnost 1945–1965, II*, op. cit., s. 22.

²⁴ PONIŽ, Denis: Resničnost in pesnitev. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 38.

²⁵ MORAVEC, Dušan: O avtorju in njegovem delu. Bratko Kreft, *Krajski komedijanti*, op. cit., s. 138.

sem, Suzanou Marranesijovou a Hochenwartem a zároveň mezi Mickou, Suzanou a Matičkem. Řadu událostí způsobí ještě Micčina záměna dopisů jako důsledek její negramotnosti, kvůli čemuž Vodníkův paskvil nedojde k správnému adresátovi apod. V probíhajícím ději *Županovy Micky* se věci podle vzoru komedie 18. století stále znovu komplikují: vše probíhá opačně, komedianti si na jevišti omylem nalévají pravého vína; představitel šlechtice Tulpenheima (Desselbrunner) rozzlobil hraběte Hochenwarta, neboť jej zesměšnil; hrabě, který si od paní Linhartové zajistil polibek, jestliže jí vrátí zakázaného Beaumarchaisa, v temném zákulisí zamění pravou Micku za herečku paní Linhartovou a názorně služku poučuje, jak se líbá po pařížsku a jak po florentinsku; Vodník se musí skrývat před arcibiskupem, protože je zase jednou bez dovolení v Lublani místo v Ribnici; a konečně hrabě požaduje zadostiučnění, načež se všichni polekají, že se z toho vyvine souboj. Šlechtic se však potom rozhodne, že bude při opakování sám hrát Tulpenheima místo herce, který při premiéře „jeho persónu hyzdil a v posměch uváděl“. Komedie končí apoteózou: všichni krajnští komedianti se shromáždí na jevišti a zpívají vivat!

V souvislosti s *Krajnskými komedijanty* je třeba zmínit ještě jedno Kreftovo gesto kanonizace, a sice jazyk. Už při své první režii *Županovy Micky* roku 1939 Kreft požadoval, aby byla Linhartova *Micka* hrána bez jazykových úprav, sám se pak čtením textů Vodníkových, Japeljových, Makovcových, Pohlinových a Linhartových naučil jazyk obrozenců, dokonce se úryvky děl učil nazpaměť. Zprvu zamýšlel sepsání Komediántů ve spisovném jazyce a teprve pak počítal s překladem do starého jazyka, posléze se mu ale podařilo psát rovnou v archaickém jazyku. Výsledek pak ověřil u jazykovědce Antona Breznika a ten mu potvrdil, že kromě několika modernismů se nedopustil žádných zásadních nedostatků. Při premiéře roku 1948 se po poradě s Antonem Bajcem rozhodl také pro starou výslovnost (s elkáním), která se pak, jak píše Nada Šumi, stala výslovnostní normou pro všechna pozdější provedení – do dvanáctého provedení v Dramě SNG Ljubljana pod režijním vedením Jožeho Babiče. Archaický jazyk se tak stal těžištěm jazykové komiky a původem fascinace odlišností a jinakostí tohoto jazyka, který se vzdaloval jazyku současnému. Kreft také jazykem dosáhl svého záměru, který byl „a posteriori prokazovat národní afirmativnost Linhartova působení“²⁶.

Dílo platilo po první inscenaci za zdařilé a bylo tak následující rok, ještě ve 40. letech, znovu uvedeno. V 50. letech se dočkalo asi pěti repríz,

²⁶ ŠUMI, Nada: Jezikovno-dramaturške vzporednice med Kreftovo in Linhartovo komedijo. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 44.

v 60. letech asi tři a „fungovalo v době politicky angažované dramatiky jako příjemné osvěžení repertoáru“²⁷. Ve všech následujících desetiletích až do současnosti se dílo dočkalo po jednom provedení, můžeme tedy říci, že je to ještě dílo živé.²⁸ Otázka však je, zda bychom to mohli tvrdit také o téměř třicet let pozdější „hříčce“ Mirka Zupančiče *Iz takšne smo snovi kot kranjski komedianti* s podtitulem *Igra iz življenja in domišljije* (1976)²⁹, která se po své premiéře nedočkala žádné reprízy. Hra, která už svým názvem i textem samým navazuje na Kreftovu komedii, má ve srovnání s ní pozměněno tematické a motivické těžiště. Autor se zde chopil Linhartova *Matička* a hrou ve hře na něj intertextuálně navazuje, ovšem nikoliv integrálním textem, jak to prováděl Krefť. Autorovým vzorem tentokrát není rokoková komedie, ale komedie moderní s příměsí frašky ze zákulisí divadelního dění, zasazené do amatérského prostředí. Také jazyk je, s výjimkou úryvků Linhartovy hry ve hře, současný. Kanonizační gesta určená zadostiučnění obrozenců v slovinské kultuře, která byla integrální částí Krefťovy tvorby a inscenace *Krajnských komedijantů*, jsou zde nepřítomna; Linhart se jako autor už očividně uplatnil,³⁰ Krefť je výslovně zmíněn jako takový, problémy jsou pouze s přesvědčováním herců, aby na vybraném díle rovněž trvali. Obecně by bylo možné říci, že Zupančičova hra ztvárňuje svým fraškovitě komickým způsobem obtížnost, dokonce neschopnost komunikace v divadle, ale také v životě, neboť vztahy divadla se „životem“, respektive s realitou, se jeví jako nepřehledné nebo alespoň velmi problematické. To koneckonců naznačuje také název Zupančičova díla – parafráze Shakespearova citátu z *Vichru* (*Iz takšne smo snovi kot sanje...*).

V kraji Log, někde na industrializovaném území, zkouší nejmenovaný Režisér, který je tuzemec, uvést na jeviště Linhartova *Matička*. Když se pokouší rozdělit role, přijde zpráva, že se herci *Matička* a *Nežky* (Frane a Marta) intimně stýkají také v soukromém životě. Režisér, který se zde jeví jako autorovo alter ego, má velké problémy s udržení vlastní autority: herci nechodí na zkoušky, přesvědčují ho, ať raději hrají lidové hry apod. Později přesto začínají zkoušet devátý a desátý obraz druhého jednání. Režisér je docela spokojen. Když pak nacvičují *Matiček* a *Nežka*

²⁷ KORUZA, Jože: *Dramatika. Slovenska književnost 1945–1965, II*, op. cit., s. 23.

²⁸ Srov. <http://www.repertoar.sigledal.org/iskanje-po-predstavah>. [cit. 25. 11. 2012]

²⁹ *Hra ze života a fantazie* (pozn. překl.) V rukopisu má dílo poněkud jiný podtitul: *Igrica, sestavljena iz življenja in domišljije* (*Hříčka sestavená z života a fantazie* – pozn. překl.).

³⁰ Režisér řekne hercům, že se rozhodl pro Linharta, „protože nesmíme zapomenout na naši tradici“ (ZUPANČIČ, Mirko: *Iz takšne smo snovi kot kranjski komedijanti: Igra iz življenja in domišljije*. In: *Problemi*, 14/3–5, 1976, s. 7.).

úvodní obraz, ona zoufá nad bezvýhodností jejich vztahu atd. Na jevišti se k nim připojí Režisér a po chvíli přicházejí také další herci a místo aby hráli *Matička*, žijí ve svých rolích život, který přechází v divadlo. Třetí část hry je generálka, na které nastane ještě větší zmatek, protože hru už silně rozložil „život“, kromě toho do směsice obého vstupují herci z Linhartovy hry textem z *Matička*. Jenomže *Matiček* a *Nežka* jsou již ve svém světě a recitují lidové básně. Představení na generálce, které se zvrhlo v dekonstrukci hry a hry ve hře, se nakonec zcela rozpadne. Herci přijdou s obžalobou Režiséra, ten pak odejde. Herci, oblečení do kostýmů z *Matička*, nyní bez řádu odříkávají zcela jiný text, který vychází z Josipa Jurčiče a ještě z jiných autorů. Najednou přiběhne Režisér a chlapec se zprávou, že venku hoří kozolec. Herci potom ještě chvíli zpívají. Nakonec se však nic hrozného nestane, ale *Matiček* už se hrát nebude, alespoň ne s týmž režisérem. Jeden z herců mu totiž vyčítá, že je hnal příliš daleko a chtěl smazat hranici mezi nimi a jevištěm. Na samém konci zůstanou na jevišti v chaosu pouze kostýmy.

Srovnání vybraných dramatických děl, a to *Krajnských komedijantů* Bratka Krefta a *Iz takšne smo snovi kot kranjski komedijanti* Mirka Zupančiče, nás přivedlo k závěru, že vzhledem ke kanonizaci Linhartova komediografického opusu v slovinské literární kultuře ztvárňují v podstatě odlišný obraz. Zatímco Kreft explicitně usiloval o uznání Linharta v slovinské literární historii i ze strany širší veřejnosti, zároveň se snažil vytvořit jakýsi pomník okruhu obrozenců kolem Linharta, takovéto cíle u Zupančiče nenalzáme. Dílo se intertextuálně odvolává na Linharta, tedy na způsob současné komedie s příměsí frašky a v současném jazyku pouze proto, že Režisér vyžaduje (jak to ujasní hercům) udržování tradice; navazuje rovněž na Krefta, který Linharta už proslavil ve svých *Komedijantech*. Zcela nové je také tematické a motivické těžiště hry, které zobrazuje problematičnost a neschopnost komunikace v divadle i jeho neuchopitelnou vazbu s realitou.

Literatura

- BORKO, Božidar: Bratko Kreft – dramatik, esejist, gledališki in literarni teoretik ter zgodovinar. In: *Panonski zbornik*. Ur. Franc Zadravec. Murska Sobota: Pomurska založba, 1966, s. 184–195.
- DOMINKUŠ, Darja: Krajnska revolucija. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 40–41.
- KIDRIČ, France: Slovenski gledališki jubilej ob sto in petdeseti obletnici prve slovenske predstave: Uvodna beseda govorjena v narodnem gledališču v Ljubljani 28. decembra 1939. In: *Kronika slovenskih mest* 7/1, 1940, s. 35–37.

- KORUZA, Jože: Dramatika. *Slovenska književnost 1945–1965, II*. Ur. France Bernik. Ljubljana: Slovenska matica, 1967, s. 7–192.
- KORUZA, Jože: Slavistična dejavnost Bratka Krefta (ob njegovi sedemdesetletnici). In: *Jezik in slovstvo* 20/5, 1975, s. 140–144.
- KRALJ, Lado: Kreft, Bratko. *Enciklopedija Slovenije, 5*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991, s. 414–415.
- KREFT, Bratko: *Človek mrtvaških lobanj*. Ljubljana: Proletarska knjižnica, 1929.
- KREFT, Bratko: Drobiž iz gledališke zgodovine. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 28/2, Ljubljana 1948/49, s. 36–40.
- KREFT, Bratko: Iz pomenka s prof. dr. Bratkom Kreftom. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 41/8, Ljubljana 1961/62, s. 267–273.
- KREFT, Bratko: *Krajnski komedijanti*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Kondor, 228), 1985.
- MORAVEC, Dušan: O avtorju in njegovem delu. Bratko Kreft, *Krajnski komedijanti*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Kondor, 228), 1985, s. 129–145.
- OREL, Barbara: Igra v igri kot intertekstualni in intermedialni pojav. In: *Slavistična revija* 50/1, 2002, s. 103–116.
- OREL, Barbara: *Igra v igri*. Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko (Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega, 136), 2003.
- PONIŽ, Denis: Resničnost in pesnitev. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 38–40.
- SLODNJAK, Anton: *Slovensko slovstvo: Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1968.
- ŠUMI, Nada: Jezikovno-dramaturške vzporednice med Kreftovo in Linhartovo komedijo. In: *Gledališki list Drame SNG v Ljubljani* 66/1, 1986/87, s. 43–44.
- WOLLMAN, Frank: *Slovenska dramatika*. Prev. Andrijan Lah. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej, 2004 [1925].
- ZUPANČIČ, Mirko: Iz takšne smo snovi kot kranjski komedijanti: Igra iz življenja in domišljije. In: *Problemi*, 14/3–5, 1976, s. 3–20. <http://www.repertoar.sigledal.org/iskanje-po-predstavah>. (Dostop 25. novembra 2012.)